

Nr 322.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen; given Stockholms slott den 14 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att såsom ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen, att användas i enlighet med vad i ovannämnda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden närmare utvecklats, å tilläggsstat för år 1919 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag å 30,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
mars 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anförde:

I en till mig ställd skrivelse av den 6 innevarande mars har bränslekommissionen anhållit om vidtagande av åtgärder för beredande av ytterligare rörelsekapital för kommissionen. Denna fråga anhåller jag nu att få underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Till en början ber jag därvid att få erinra om, att 1917 och 1918 års riksdagar, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för beredande av rörelsekapital för statens kristidskommissioner å tilläggsstaterna för nyssnämnda båda år anvisat särskilda reservationsanslag till belopp av sammanlagt 550 miljoner kronor, därav för bränslekommissionen 150 miljoner kronor, för industrikommissionen 50 miljoner kronor

och för folkhushållningskommissionen 350 miljoner kronor. Samtliga anslagen hava anvisats såsom utgifter för kapitalökning att utgå av tillfälliga lånemedel.

Beträffande de skäl, som föranlett Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställningar, tillåter jag mig, i vad nu angår bränslekommissionen, att hänvisa till vad de vid propositionerna den 12 maj 1917, nr 369, och den 22 februari 1918, nr 117, fogade utdragen av statsrådsprotokollet över finansärenden därom innehålla.

Jag ber vidare att få bringa i erinran, att medel för täckande av ovannämnda stora anslagsbelopp beretts sålunda, att riksgäldskontoret, som haft denna angelägenhet om hand, med ett konsortium av privata banker träffat avtal om en kredit å 550 miljoner kronor, vilken kredit sedermera ställts till ovannämnda tre kommissioners förfogande. Denna kredit har av envar kommission fått tagas i anspråk till ett belopp, som svarar mot summan av de för kommissionens rörelse anvisade anslag.

Meddelande rörande anledningen till och den närmare innebörden av det mellan riksgäldskontoret och vissa privatbanker sålunda träffade kreditavtalet har i vederbörlig ordning lämnats riksdagen, medan avtalet ännu förelåg i preliminärt skick. Då chefen för jordbruksdepartementet den 31 maj 1918 för Kungl. Maj:t anmälde uppkommen fråga om beredande av rörelsekapital för folkhushållningskommissionen för finansiering av import till riket av vissa för folkhushållningen erforderliga förnödenheter, yttrade jag nämligen till statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, därav utdrag fogades vid den till 1918 års lagtima riksdag avlätna propositionen nr 456, i nu förevarande ämne följande:

»De medel, som tagits eller komma att tagas i anspråk för uppehållet av statens kristidskommissioners verksamhet, uppgå som bekant till synnerligen betydande belopp. För finansierandet av folkhushållningskommissionens, industrikommissionens och bränslekommissionens rörelse hava sålunda av föregående och innevarande års riksdagar beviljats krediter, uppgående till sammanlagt icke mindre än 435 miljoner kronor. Anskaffandet av de erforderliga medlen har omhändertagits av riksgäldskontoret, som därvid hittills icke anlitat medverkan av någon annan kreditanstalt än riksbanken. Under sådana omständigheter hava de krav, som för finansierandet av kristidskommissionerna ställts på riksgäldskontoret och riksbanken, varit så stora, att desamma, jämsides med det likaledes högst betydande behovet av lånemedel för statens ordinarie funktioner, icke utan svårighet kunnat fyllas. Då fråga nu uppstått om beredande av ytterligare kredit för folkhushållningskommissionen till så avsevärt belopp som 115 miljoner kronor, har det därför ansetts nödigt att söka omlägga tillgodoseendet av kommissionernas medelsbehov i en riktning, som mindre hårt anstränger riksgäldskontoret och riksbanken och bättre

möjliggör utnyttjandet för kommissionernas behov av det i den allmänna rörelsen befintliga kapitalet.

I dylikt syfte har nu mellan riksgäldskontoret och landets 23 största banker träffats preliminärt avtal om en kredit, förslagsvis beräknad till 550 miljoner kronor, avsedd att användas för finansierandet av folkhushållningskommissionens, industrikommissionens och bränslekommissionens verksamhet. Av kreditbeloppet, som givetvis skulle hålla sig inom ramen av de reservationsanslag, som för uppehållandet av kommissionernas verksamhet av riksdagen beviljats eller må komma att beviljas, äro cirka 225 miljoner kronor avsedda för återbetalning av kommissionernas nuvarande skulder till riksgäldskontoret och återstående beloppet ämnat att användas för deras fortsatta rörelse. Avtalet skulle enligt den preliminära överenskommelsen gälla till utgången av innevarande år men därefter kunna förnyas, varje gång på sex månader.

För egen del anser jag det ifrågasatta avtalet innebära en, såvitt nu kan bedömas, i betraktande av omständigheterna tillfredsställande lösning av den svåra frågan om medelsanskaffningen för kommissionerna. Genom avtalet skulle sålunda bland annat vinnas den fördelen, att staten för fyllandet av medelsbehovet för kommissionerna kunde påräkna medverkan från samtliga större kreditanstalter i landet, något som i sin tur skulle medföra, att vissa tillgodohavanden i utlandet lättare bleve disponibla för likviderandet av i utlandet inköpta varor.

Då riksdagen emellertid tidigare uttalat sig i fråga om principerna för kommissionernas finansiering och därvid ställt sig på den ståndpunkten, att deras ekonomiska transaktioner i möjligaste mån borde förmedlas genom riksbanken, har det syntts mig, som om en förändring därutinnan av den art, som nu är ifrågasatt, icke borde vidtagas, utan att riksdagen beretts tillfälle att uttala sig i frågan. I dylikt syfte har jag ansett mig böra till protokollet i det av chefen för jordbruksdepartementet nu föredragna ärende lämna upplysning om det huvudsakliga innehållet i preliminäravtalet.»

Den av mig sålunda berörda frågan angående kristidskommissionernas finansiering upptogs sedermera, i samband med ovannämnda proposition nr 456, till behandling av riksdagen. I skrivelse den 13 juni 1918, nr 389, anförde riksdagen i detta ämne, att riksdagen, som med hänsyn till sina tidigare gjorda uttalanden ansåge, att kommissionernas ekonomiska transaktioner i möjligaste mån borde förmedlas genom riksbanken, likväl i betraktande av vad av mig anförts rörande de förhandenvarande svårigheterna i detta avseende icke velat motsätta sig det ifrågasatta avtalet med vissa privata kreditinrättningar.

Bränsle-
kommissionen.

I förberörda skrivelse den 6 innevarande mars har bränslekommissionen nu anfört följande:

»Sedan riksdagen i skrivelse den 13 juni 1918 anmält bland annat, att riksdagen icke velat motsätta sig ett mellan riksgäldskontoret och ett antal privata banker träffat preliminärt avtal om en kredit förslagsvis beräknad till 550,000,000 kronor, avsedd att användas till finansierandet av folkhushållningskommissionens,

industrikommissionens och bränslekommissionens verksamhet, har till bränslekommissionens förfogande av berörda belopp ställts 150,000,000 kronor, vilket belopp av kommissionen tillfullo uttagits under juli och augusti månader 1918.

Sedermere har kommissionen erhållit herr statsrådets medgivande att anskaffa vissa krediter för gäldande av en del utgifter, och hava dessa krediter, vilka disponerats medelst Stockholms Vedaktiebolags accepter och aktiebolaget Statsbränsles växlar, sedermera inlösts.

Bränslekommissionens förlagsskulder per nedan angivna data ävensom månatliga avbetalningar därå framgå av nedanstående uppställning:

			Förlagsskuld	Minskning från föregående månad
31 augusti	1918	cirka kronor	238,000,000	
30 september	1918	»	227,000,000	kronor 11,000,000
31 oktober	1918	»	218,000,000	» 9,000,000
30 november	1918	»	202,000,000	» 16,000,000
31 december	1918	»	191,000,000	» 11,000,000
31 januari	1919	»	188,000,000	» 3,000,000
24 februari	1919	»	186,000,000	» 2,000,000

Utöver ovan angivna 3,000,000 kronor har kommissionen under januari månad utbetalat ett belopp av 2,598,299: 22 kronor, utgörande av riksgäldskontoret debiterad ränta för tredje kvartalet 1918 å av dem tillhandahållet kapital enligt nådiga brevet den 28 juni 1918.

Kommissionens förlagsskuld per den 24 februari 1919 specificeras sålunda:

Bränslekommissionens skuld till riksgäldskontoret	cirka kronor	150,000,000
Utelöpande anvisningar	»	31,000,000
Övertrasseringar å giroräkningar hos vissa privatbanker	»	5,000,000
	Kronor	186,000,000

Av posten utelöpande anvisningar, 31,000,000 kronor, förfaller till betalning

under februari	cirka kronor	9,200,000
» mars	»	10,000,000
» april	»	10,100,000
» maj	»	1,700,000.

Dessutom har kommissionen enligt meddelande från riksgäldskontoret av den 7 februari 1919 att till riksgäldskontoret erlægga ränta för fjärde kvartalet 1918, enligt ovan berörda nådiga brev, med cirka 2,800,000 kronor.

Kommissionen hade beräknat att med inflytande medel kunna inlösa anvisningar, som efterhand förfölle, samt gälda löpande utgifter. Såsom av ovanstående tabell över kommissionens förlagsskulder och avbetalningar därå framgår, hava de två senaste månaderna relativt obetydliga avbetalningar kunnat göras.

Detta har haft sin grund däri, att medel icke influtit i den omfattning, som beräknats, samt att kommissionens utgifter för transport av ved från skogen till lastageplatserna under berörda två månader, då drivningen måst forceras, avsevärt ökats.

Under den återstående delen av drivningssäsongen komma kommissionens utgifter för vedens framforsling ur skogen att i stort sett bliva lika stora som förut under året. Kommissionen ser sig därför nödsakad att vidtaga åtgärder för erhållande av nödiga medel för gäldande av ovan omförmälda förfallande skulder. Härför erfordras enligt verkställda beräkningar ett belopp av 30,000,000 kronor.

Ett beviljande av det nu begärda förlagskapitalet kommer icke att innebära en utökning av kommissionens totala skuldsumma. Beloppet ifråga är nämligen avsett att användas för betalning av anvisningar, vilka redan förfallit eller komma att under den närmaste tiden förfalla.

Kommissionen beräknar också att med de till kommissionen inflytande medel, som icke åtgå till drivningskostnader och övriga löpande utgifter, verkställa avbetalningar å omförmälda anvisningar.»

Fullmäktige i
riksgäldskon-
toret.

Den av bränslekommissionen sålunda behandlade frågan har jämväl av fullmäktige i riksgäldskontoret dragits under Kungl. Maj:ts prövning. I skrivelse den 11 innevarande mars hava fullmäktige i ämnet anfört följande:

»I det avtal, som den 30 maj 1918 träffades mellan riksgäldskontoret och ett större antal av landets banker angående finansieringen av bränslekommissionen, folkhushållningskommissionen och industrikommissionen föreskrevs, att den kredit å 550 miljoner kronor, som bankkonsortiet för ändamålet ställde till riksgäldskontorets förfogande, skulle utnyttjas på så sätt, att riksgäldskontoret hos konsortiet skulle erhålla löpande räkningar, varå kommissionerna i fråga skulle äga disponera medel intill för varje kommission fastställt belopp. I samband med ifrågavarande avtal träffades överenskommelse därom, att från sagda räkningar medel skulle i vissa större poster i mån av behov överföras till giroräkningar, som för envar av nämnda tre kommissioner öppnades hos de fyra största i avtalet deltagande bankerna.

Sedan riksdagen anvisat å tilläggsstaten till 1917 års riksstat för 1917 års vedkommissions vedanskaffning ett reservationsanslag å 50 miljoner kronor och å tilläggsstaten till 1918 års riksstat såsom rörelsekapital för bränslekommissionen ett reservationsanslag å 100 miljoner kronor, har Eders Kungl. Maj:t genom brev av den 28 juni 1918 föreskrivit, att riksgäldskontoret av berörda anslag å tillhoppa 150 miljoner kronor skulle tillhandahålla kommissionen medel i mån av behov och efter Eders Kungl. Maj:ts särskilda beslut i anledning av framställning från kommissionen. Av ifrågavarande belopp har riksgäldskontoret hitintills tillhandahållit kommissionen 149,759,309 kronor 83 öre, varjämte riksgäldskontoret hos kommissionen äger en fordran för förfallna räntor å 2,856,698 kronor 98 öre.

I detta sammanhang må framhållas, att av de anslag, som av riksdagen anvisats såsom rörelsekapital för industrikommissionen och folkhushållningskommissionen, respektive sammanlagt 50 miljoner och 350 miljoner kronor, återstå odisponerade tillhoppa inemot 150 miljoner kronor, vilket belopp ej synes komma att behöva tagas i anspråk.

Då de av riksdagen för bränslekommissionen beviljade anslagsbeloppen ej varit för kommissionens rörelse tillräckliga, har kommissionen sedan lång tid med betydande belopp överdragit sin ovan omnämnda giroräkning utan att riksgäldskontoret haft möjlighet att genom överföring från de löpande räkningarna eller eljes täcka uppkommande brist.

Berörda förfaringssätt bör enligt fullmäktiges mening föranleda åtgärder för rättelse, och har jämväl i sådant avseende framställning inkommit till fullmäktige från Stockholms Enskilda bank.

Med åberopande av det anförda få fullmäktige hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta om, att nödiga medel till ersättande av förenämnda brist ställas till fullmäktiges förfogande.»

Av bränslekommissionens ovan återgivna skrivelse framgår, att kommissionen, för att kunna inlösa redan förfallna eller under den närmaste framtiden förfallande anvisningar, som utfärdats i samband med verkställda vedinköp, är i behov av ytterligare rörelsemedel till belopp av 30 miljoner kronor. Då staten iklätt sig generell garanti för de utfärdade anvisningarna, är det påtagligt, att åtgärder måste vidtagas för att erforderliga medel för ändamålet må komma att stå till kommissionens förfogande. I överensstämmelse med det förfarande, som tidigare i liknande fall tillämpats, torde dessa medel böra beredas genom anvisande å tilläggsstaten för innevarande år bland utgifter för kapitalökning av ett särskilt reservationsanslag, ställt att utgå av tillfälliga låne-medel, å det belopp, som kräves för infriandet av kommissionens ifrågasvarande förbindelser. Den i förslaget till tilläggsstat för år 1919 upptagna inkomsttiteln: »Tillfällig upplåning» skulle i sådant fall höjas med motsvarande belopp.

*Departements-
chefen.*

För anskaffande av beloppet ifråga lära emellertid några nya upplånings- eller kreditåtgärder från statens sida icke vara av behovet påkallade. Enligt vad fullmäktige i riksgäldskontoret meddela, återstår nämligen av de anslag å 50 respektive 350 miljoner kronor, som av riksdagen anvisats såsom rörelsekapital för industrikommissionen och folkhushållningskommissionen, odisponerat ett belopp av inemot 150 miljoner kronor, vilket belopp dessa kommissioner, enligt riksgäldsfullmäktiges uttalande, icke torde behöva taga i anspråk. Detta innebär med andra ord, att av den kredit å 550 miljoner kronor, varom avtal träffats mellan riksgäldskontoret och ett antal privata banker, den del, som avsetts för industrikommissionen och folkhushållningskommissionen, tillhoppa 400 miljoner kronor, icke torde behöva för dessa kommissioners räkning användas till större belopp än omkring 250 miljoner kronor, vadan alltså ett obegagnat kreditbelopp av cirka 150 miljoner kronor skulle

komma att stå till statens förfogande. Det av bränslekommissionen nu anmälda ytterligare medelsbehovet lärer följaktligen utan några särskilda anstalter från riksgäldskontorets sida kunna tillgodoses inom ramen av den kredit, varom riksgäldskontoret för statskommissionernas räkning redan försäkrat sig genom ovannämnda med vissa privatbanker ingångna avtal.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen

att såsom ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen, att användas i enlighet med vad här ovan närmare utvecklats, å tilläggsstat för år 1919 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag å 30,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition i ämnet till riksdagen avlätas av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Vid protokollet:

Birger Looström.